

Laste ülekaalu käsitleus

Ülle Einberg

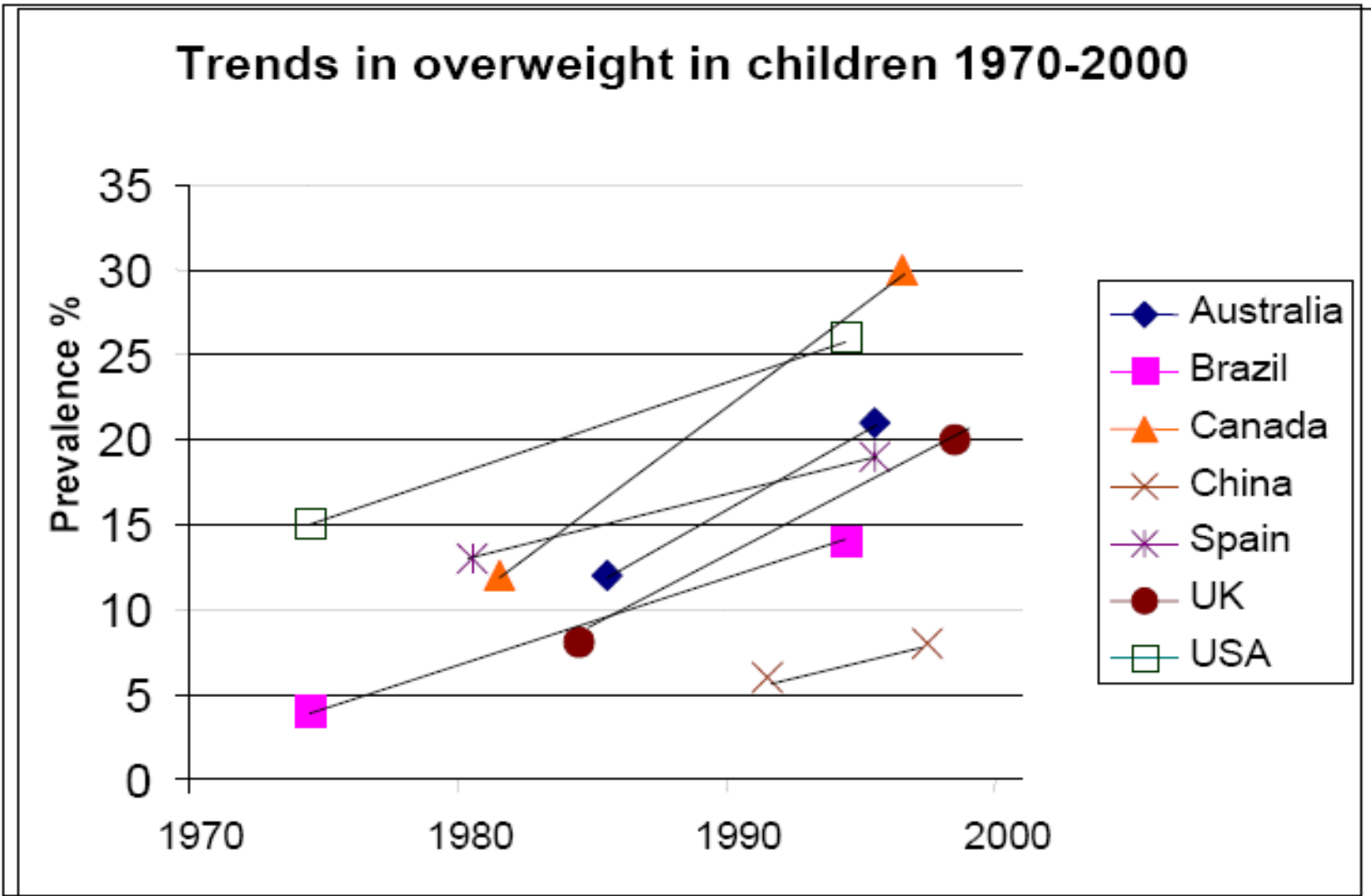
Tallinna Lastehaigla

12.04.2013

Sissejuhatus

- Rasvumist peetakse 21 sajandi nuhtluseks, mis algab sageli juba lapseas ja levib kogu maailmas
- Kui varem sümboliseeris paks laps tervist ja jõukust, siis tänapäeval nähakse selles ohtu erinevatele tervisehädadele

Joonis 1: Lobstein T., International Association for the Study of Obesity, 2011

Ülekaalulisus ja rasvumine maailmas

- 2004.a. oli maailmas ülekaalulisi või rasvumisega lapsi (MTO):
  - alla 5.a. 22 miljonit
  - 5-17.a. 155 miljonit
- 5.-17.a. laste hulgast 2-3% on rasvunud ehk umbes 30-45 miljonit last
- Rasvunud laste hulga tõus ei piirdu arenenud maadega, vaid kasvab kiiresti madala või keskmise sissetulekuga maades

Ülekaalulisus ja rasvumine lastel Euroopas (European Academy of Paediatrics, 2011)

- Lapseea rasvumine kasvav probleem
- Jälgimise uuringud on näidanud, et mõnedes EU riikides kooliealiste laste ülekaalulisuse prevalents isegi 35%
- Prevalents on kasvanud 0,8% aastas viimase 10 aasta jooksul
- Eksperdid: rasvumine on lastel 21.sajandil tervise probleem nr.1
- Kõikidel EU riikidel tuleb välja töötada strateegia laste rasvumise ohjamiseks → kui see pole edukas, siis oodatav eluiga hakkab lühenema

Ülekaalulisus Eesti lastel

- Eestis on umbes 160 000 kooliealist last
- Viimase 5 aastaga on lisandunud rohkem kui 6000 ülekaalulist last
- Praegu on Eestis iga 10. kooliealine laps ülekaaluline
- Tallinnas ja Harjumaal on enam ülekaalulisi lapsi: linlik eluviis on avaldanud mõju laste tervisenäitajatele

Ülekaaluline laps – põhjuseks haigus või rammus toit ?

Lapseea rasvumise põhjused

- Sageli

Toitumuslik (E66.0)

- Harva

Hüpotüreoos (TSH, T4)

Cushingi s. või tõbi (kortisool 24t uriinis)

Hüpotaalamuse kahjustus (MRT)

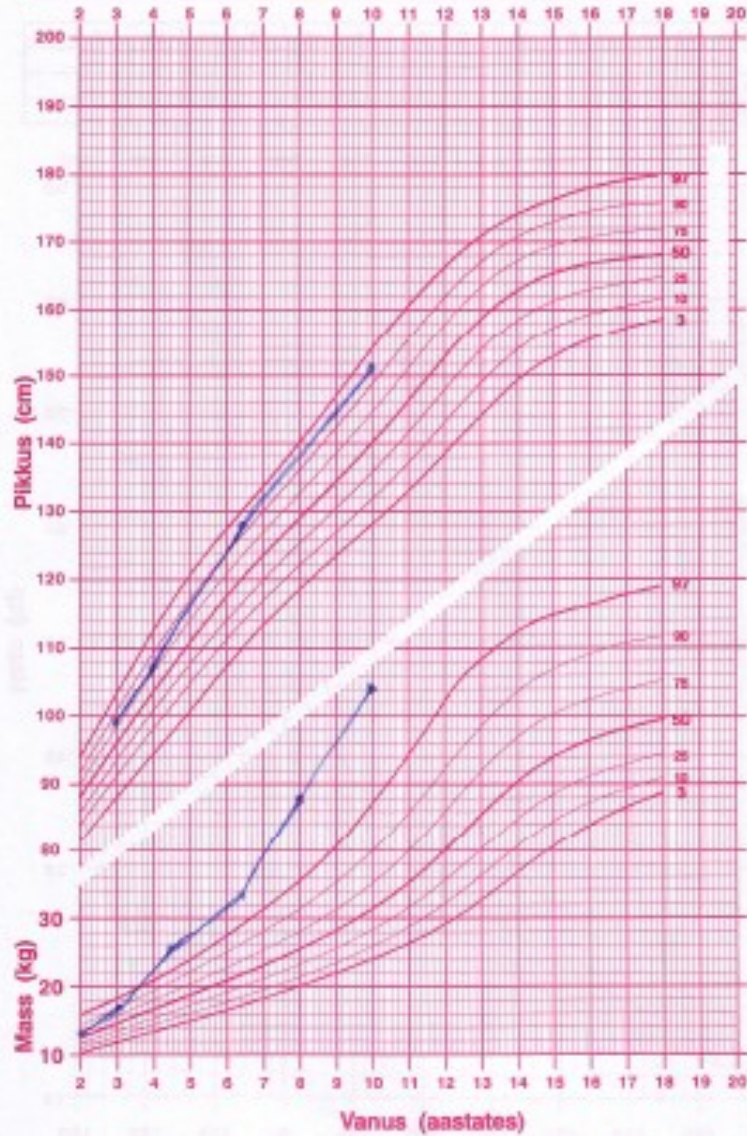
Geneetilised sündroomid (kariotüüp, DNA)

Tütarlapsed

Nimi: _____

Sünniaeg: 10. d.

Kuu - päev	Pikkus

Isa pikkus cm	
Emma pikkus cm	

Kuu - päev	Mass

Abiks kaalu- ja kasvukõver

Ülekaalulisus ja rasvumine lastel

Ülemäärasest kehakaalust tingitud haigused
sagenevad:

- 2 tüüpi suhkurdiabeet
- kõrgeenenud vererõhk ja k/v haigused
- uneapnoe
- depressioon ja psühholoogilised probleemid
- ortopeedilised haigused
- steatohepatiit

Paul Zimmet, Australia :

“This is the first generation where children may die before their parents”

Click to edit Master text styles

Second level

● Third level

● Fourth level

● Fifth level

Geneetika,
toitumise ja elustiili
muutused

Ülekaalulisus ja rasvumine lastel

MTO ettekandest rasvumise prevalentsi suurenemise kohta (põhjused):

- Toidu muutused
  - Energiarikaste toitude tarbimise tõus
  - Toidus madal mitterafineeritud süsivesikute, kiudainete sisaldus ja kõrge küllastunud rasvade osakaal
- Elustiili muutused
- Energeetilise kulu vähenemine : väheliikuv ja istuv eluviis

MTO eksperdid soovivad rakendada meetmeid rasvumise ja sellega seotud haiguste vähendamiseks

Ülekaalulisus ja rasvumine lastel

European Academy of Paediatrics:

1. Lapsed söövad neile vajaminevast kogusest 2x rohkem küllastunud rasva, soola ja suhkrut
2. 40% poistest ja 60% tüdrukutest on kehaliselt väheaktiivsed: füüsiline koormus < 1 tunni päevas

Ülekaalulisus ja rasvumine lastel

Põhjused, mis on viinud rasvumise kiirele levikule (S.G.Hassink, USA):

- Majandusliku heaolu ja elatustaseme kasv
- Pidev toiduvarude olemasolu
- Energiarikaste toitude söömine
- TV, arvutite levik
- Istumisega seotud vabaaja tegevused

Toitumise- ja liikumisega seotud muutused on olnud väga kiired ja kardinaalsed

Kuidas saame teada, et lapsel on ülekaal või rasvumine?

2 olulist parameetrit:

1. KMI= kehamass(kg):pikkus(m²)

2. Vöö ümbermõõt

Ülekaalulisus ja rasvumine lastel

Rasvumise hindamine:

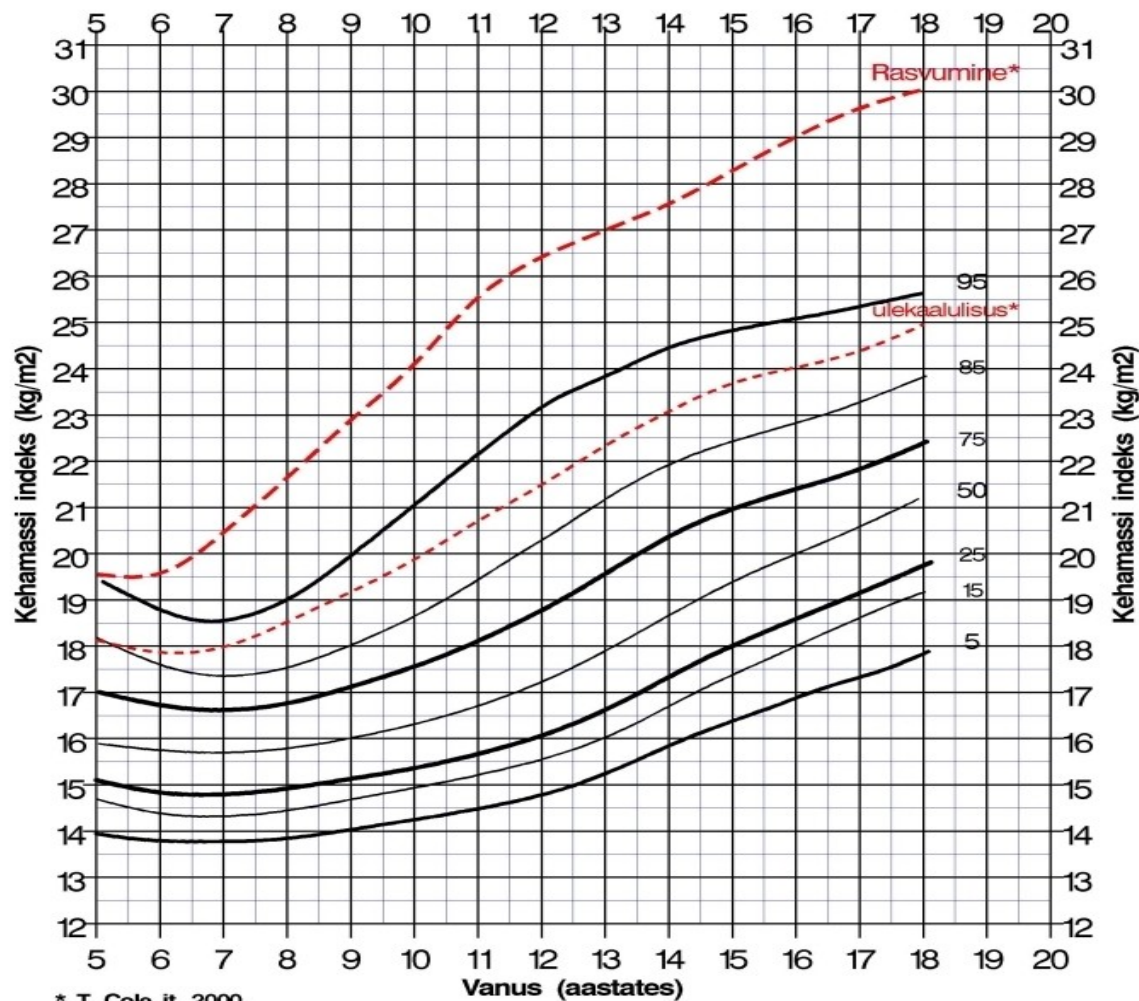
1. KMI kõverad vastavalt soole ja vanusele (MTO)
  - Alakaalulisus < 5th
  - Ülekaalulisuse risk 85-95th
  - Ülekaalulisus >95th
2. KMI Cole järgi : IOTF poolt töötati välja KMI piirväärtused vastavalt soole ja vanusele (2-18.a), mis vastavad täiskasvanute KMI 25 ja 30 kg/m²
3. KMI juurdekasv >2 kg/m² aastas

Nimi: _____

Sünniaeg: _____

Vanus (a)	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
Genitaalid (G 1–5)											
Pub.karvastik (Pu 1–5)											

KMI Cole j. 5-18.a. Eesti poeglastel

* T. Cole jt, 2000

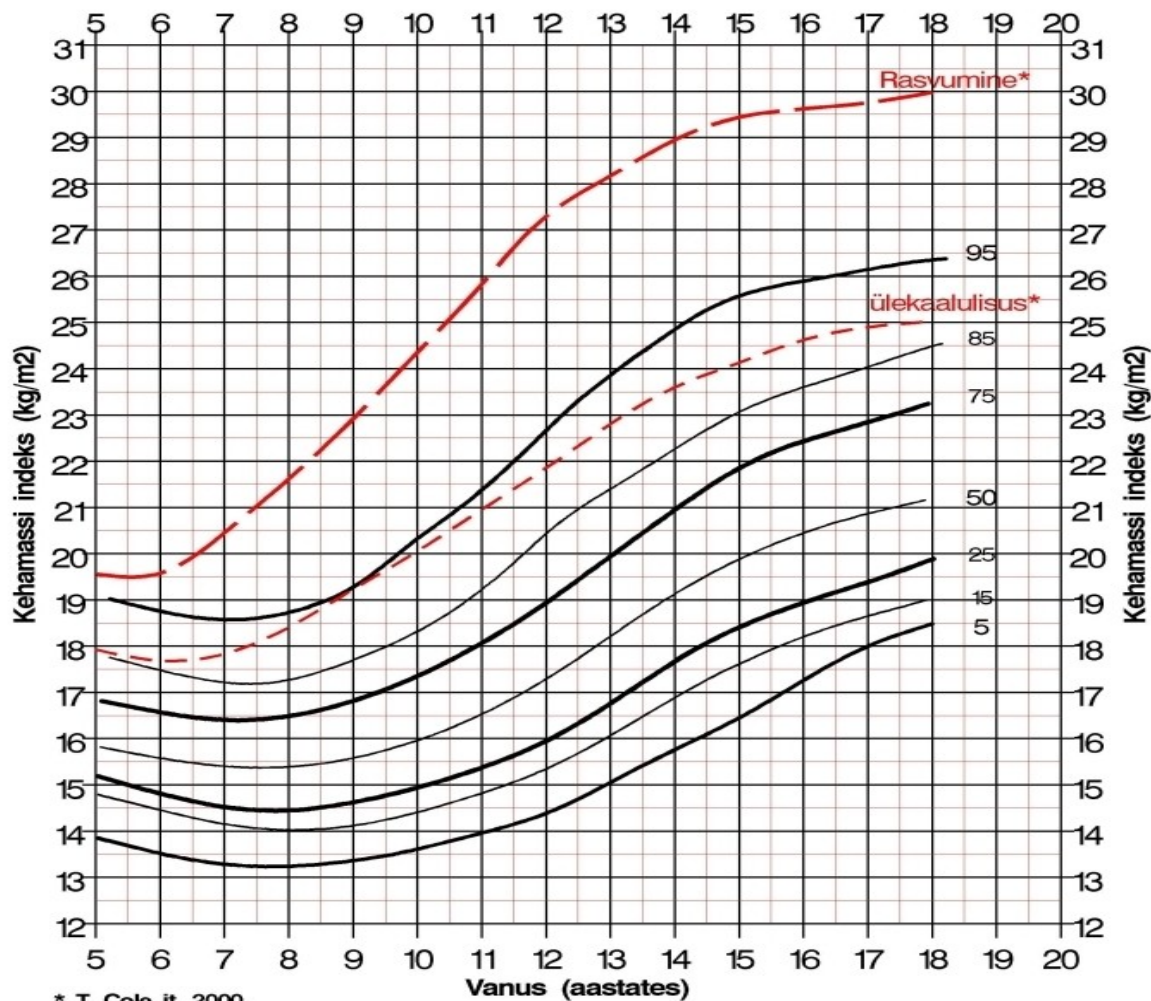
Nimi: _____

Tütarlapsed

Sünniaeg: _____

Vanus (a)	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
Rind (Ma 1–5)											
Pub. karvastik (Pu 1–5)											
Menarhe											

KMI Cole j. 5.-18.a. Eesti tütarlastel

* T. Cole jt, 2000

Kehakaalu normoloogia

- 1 a. lapse keskmine kaal on 10 kg
- 5 a. lapse keskmine kaal on 20 kg
- 10 a. lapse keskmine kaal on 30 kg
- Murdeeas võib aastane kaaluiive olla kuni 5-6kg

Table 4 : Estimated value for percentile regression for European-American children and adolescents

	Percentile for boys					Percentile for girls				
	10 th	25 th	50 th	75 th	90 th	10 th	25 th	50 th	75 th	90 th
Intercept	39.3	43.2	42.9	43.3	43.8	39.9	41.8	43.6	45.0	46.8
Slope	1.8	1.9	2.1	2.6	3.4	1.6	1.7	1.9	2.3	2.9
Age (y)										
2	42.9	46.9	47.1	48.6	50.6	43.1	45.1	47.4	49.6	52.5
3	44.7	48.8	49.2	51.2	54.0	44.7	46.8	49.3	51.9	55.4
4	46.5	50.6	51.3	53.8	57.4	46.3	48.5	51.2	54.2	58.2
5	48.3	52.5	53.3	56.5	60.8	47.9	50.2	53.1	56.5	61.1
6	50.1	54.3	55.4	59.1	64.2	49.5	51.8	55.0	58.8	64.0
7	51.9	56.2	57.5	61.7	67.6	51.1	53.5	56.9	61.1	66.8
8	53.7	58.1	59.6	64.3	71.0	52.7	55.2	58.8	63.4	69.7
9	55.5	59.9	61.7	67.0	74.3	54.3	56.9	60.7	65.7	72.6
10	57.3	61.8	63.7	69.6	77.7	55.9	58.6	62.5	68.0	75.5
11	59.1	63.6	65.8	72.2	81.1	57.5	60.2	64.4	70.3	78.3
12	60.9	65.5	67.9	74.9	84.5	59.1	61.9	66.3	72.6	81.2
13	62.7	67.4	70.0	77.5	87.9	60.7	63.6	68.2	74.9	84.1
14	64.5	69.2	72.1	80.1	91.3	62.3	65.3	70.1	77.2	86.9
15	66.3	71.1	74.1	82.8	94.7	63.9	67.0	72.0	79.5	89.8
16	68.1	72.9	76.2	85.4	98.1	65.5	68.6	73.9	81.8	92.7
17	69.9	74.8	78.3	88.0	101.5	67.1	70.3	75.8	84.1	95.5
18	71.7	76.7	80.4	90.6	104.9	68.7	72.0	77.7	86.4	98.4

Metaboolse sündroomi definitsioon lastel ja noorukitel, IDF, 2007

Table : The IDF definition of the at-risk group and the metabolic syndrome in children and adolescents

Age group (years)	Obesity (WC)	Triglycerides	HDL-C	Blood pressure	Glucose (mmol/l) or known T2DM
6 to <10	≥90 th percentile	Metabolic syndrome cannot be diagnosed, but further measurements should be made if there is a family history of metabolic syndrome, T2DM, dyslipidaemia, cardiovascular disease, hypertension and/or obesity.			
10 to <16	≥90 th percentile or adult cut-off if lower	≥1.7 mmol/l (≥150 mg/dl)	<1.03 mmol/l (<40 mg/dl)	Systolic ≥130 mm Hg or diastolic ≥85 mm Hg	≥5.6 mmol/l (100 mg/dl) [or known T2DM] (If ≥5.6 mmol/l recommend an OGTT)
16+	Use existing IDF criteria for adults ²				

WC: waist circumference; HDL-C: high-density lipoprotein cholesterol; T2DM: type 2 diabetes ; OGTT: oral glucose tolerance test.

Metaboolse sündroomi juhis

www.idf.org

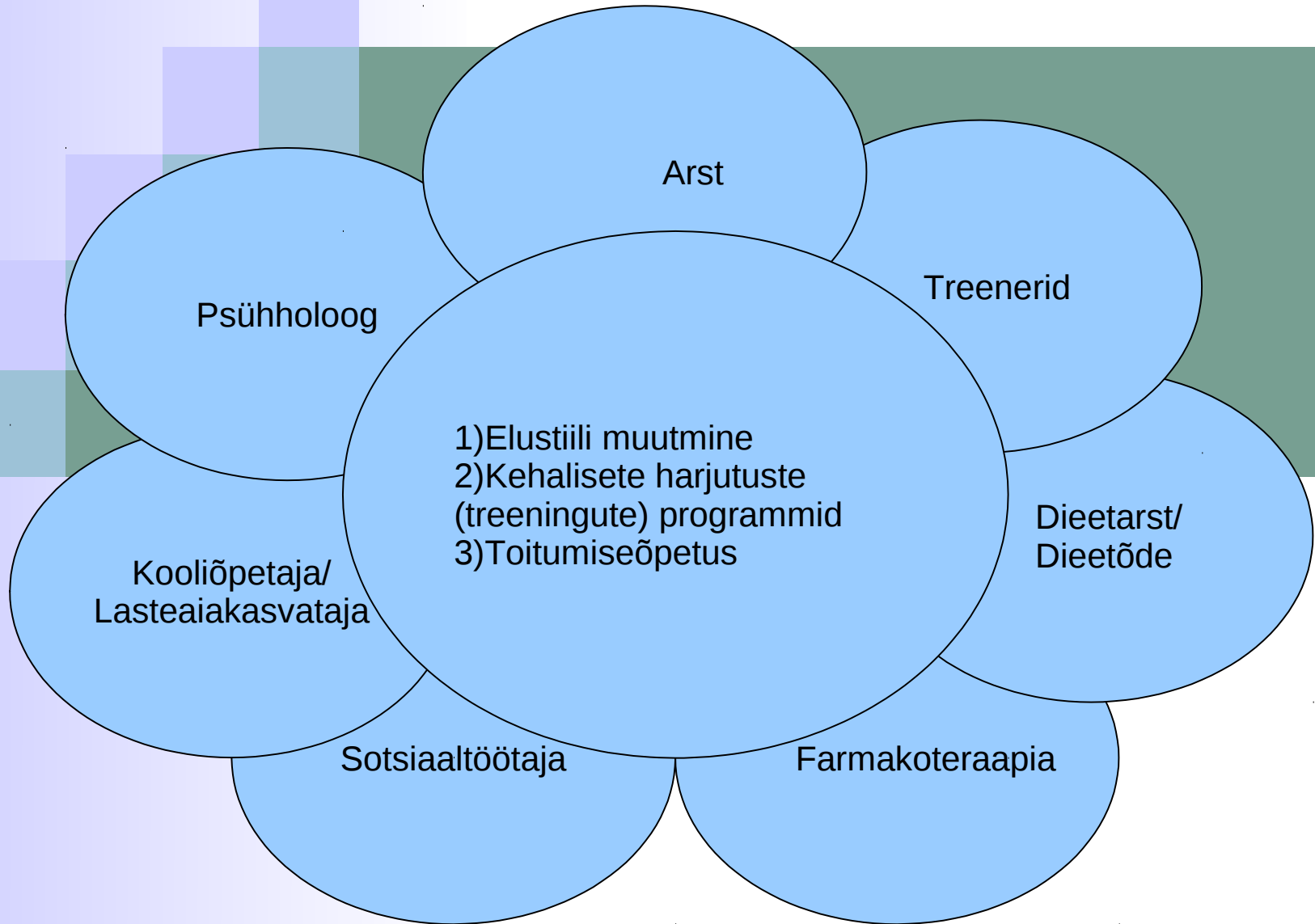
Insuliiniresistentsus lastel

Insulin Resistance in Children: Consensus,
Perspective, and Future Directions

J Clin Endocrinol Metab, December 2010,
95(12): 5189-5198

Rasvumise ravi

Rasvumise ravi lastel

1) Õige toitumine

Toidusoovitused

- Tervislik toiduvalik
- Sagedased toidukorrad päevas, vältida näksimisi
- Normaalsuurusega portsjonid

Toiduvalikud

- rohkelt madala energiasisaldusega jooke ja aedvilju
- mõõdukalt loomset toitu (madala rasvasisaldusega)
- väga vähe kõrge rasva- ja suhkrusisaldusega toite

Toidupüramiid

- Päevasest energiast valgud 15%, rasvad 30-35%, süsivesikud 50-55%

Rasvumise ravi lastel

2) Füüsiline aktiivsus

- Kõige enam soovitatakse ujumist (haarab kõiki lihasgruppe)
- Kõik teised spordialad teretulnud
- Tantsimine

Eesmärgiks füüsiliste harjutuste kaudu muuta eluviis aktiivsemaks

3) Farmakoloogiline ravi: orlistat (Xenical)

3) Psühholoogiline nõustamine

4) Vajadusel kaasuvate haiguste ravi

5) Kirurgiline ravi

Bariaatriline kirurgia noorukitel (Claude Marcus, Rootsi, 2011)

Miks kirurgiline ravi?

Elu pikendamiseks kui pikaajaliselt pole tulemust raske rasvumise ja tõsiste kaasuvate haiguste tõttu.

Rootsis alustati 2006.a.

Näidustused: KMI >40 või >35 kg/m² ja kaasuvad haigused

Bariaatriline kirurgia noorukitel (Claude Marcus, Rootsi, 2011)

- Gastric bypass op
- 81 noorukit vanuses 13-18.a. (28P, 53T)
- Tulemused 2 aastat pärast op-i
- Kaalulangus keskmiselt 31,4% 1.aasta lõpuks, KMI 31kg/m² ja 2.aasta lõpuks KMI 30 kg/m²
- Tühja kõhu insuliini tase langes 31,7 → 7,4 mU/L
- HbA1c 4,37 → 4,17%, tühja kõhu glükoosi tase 5,1 → 4,9 mmol/l, LDL-kol 2,6 → 2,0 mmol/l
- Elukvaliteet paranes

Bariaatriline kirurgia noorukitel (Claude Marcus, Rootsi, 2011)

- Negatiivseid kõrvalmõjusid vähe, v.a. 55 lapsel madalad vitamiinide tasemed vaatamata asendusravile

Bariaatriline kirurgia noorukitel (Thomas H.Inge, USA, 2011)

- Bariaatriline kirurgia on efektiivne ravimeetod: kehakaal alaneb, vererõhk normaliseerub, insuliini sensitiivsus paraneb
- Tüsistusi esineb harva, 1 aasta pärast operatsiooni ei esine olulisi muutusi toitumise näitajates

Rasvumise ennetamine lastel

- Pere tervislikud toitumisharjumused ja liikumisharrastused
- Ema õige toitumine raseduse ajal
- Lapse toitumine vastavalt tema vanusele ja energeetilisele vajadusele
- Lapse aktiivse elustiili kujundamine: liikumisega seotud mängud, sportimine
- Lastele ja noortele mänguväljakute ja sportimise võimaluste loomine
- Lasteaedades ja koolides terviseõpetuse programm

Täna
tähelepanu eest !